

Jakub Nawracała

Zasiłki dla powodzian a odszkodowanie z umowy ubezpieczenia mienia – kompensacja czy kumulacja?

W artykule dokonano oceny kwestii, czy fakt wypłaty świadczeń ze środków publicznych na rzecz osób, których mienie zostało uszkodzone lub zniszczone podczas powodzi, powinien być uwzględniany przy wypłacie odszkodowania z ubezpieczenia tego mienia.

Autor analizuje orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące zbiegu świadczeń odszkodowawczych (w tym z umowy ubezpieczenia) ze świadczeniami z innych tytułów. Zajmuje stanowisko, że rozstrzygnięcie tego zagadnienia sprowadza się do oceny charakteru zasiłku otrzymanego przez poszkodowanego. Jeżeli wysokość zasiłku zależy od wysokości poniesionej szkody, przemawia to za odszkodowawczym charakterem zasiłku. Ta okoliczność natomiast w połączeniu z faktem, że źródłem obu świadczeń (tj. odszkodowania z umowy ubezpieczenia oraz zasiłku dla powodzian) jest to samo zdarzenie (to jest powódź) przemawia za tezą, iż zasiłek powinien być zaliczony na poczet odszkodowania z umowy ubezpieczenia – to jest zmniejszyć kwotę odszkodowania wypłacanego przez ubezpieczyciela (kompensacja).

Słowa kluczowe: zasiłek dla powodzian, powódź, ubezpieczenie mienia, odszkodowanie ubezpieczeniowe a zasiłek, kumulacja/kompensacja odszkodowania z ubezpieczenia i innych świadczeń.

1. Wprowadzenie

Przedmiotem artykułu jest rozstrzygnięcie zagadnienia, czy wypłata świadczeń ze środków publicznych na rzecz osób, których mienie zostało uszkodzone lub zniszczone podczas powodzi, powinna być uwzględniona przy wypłacie odszkodowania z ubezpieczenia tego mienia i w konsekwencji wpływać na zmniejszenie odszkodowania o kwotę otrzymanego przez poszkodowanego zasiłku.

Rozważania odnoszą się do świadczeń wypłacanych powodzianom poszkodowanym w wielkiej powodzi, która miała miejsce w maju oraz czerwcu 2010 r. Jednak konkluzje płynące z artykułu mają charakter uniwersalny i będą miały znaczenie również w kontekście ewentualnych klęsk żywiołowych, które mogą zdarzyć się w przyszłości.

Świadczenia te były wypłacane początkowo na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej¹. Dopiero w późniejszym okresie podstawą prawną wypłaty świadczeń dla powodzian były przepisy ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi². Na marginesie wspomnieć należy, że wcześniejsza ustawa o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi z 2010 r.³ nie

¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.).

² Ustawa z dnia 16 września 2011 r. (Dz. U. Nr 234, poz. 1385, z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 24 czerwca 2010 r. (Dz. U. Nr 123, poz. 835, z późn. zm.).

dotyczyła zagadnienia bezpośrednich świadczeń ze środków publicznych dla powodźian⁴.

W pierwszej części artykułu przeprowadzono analizę ogólnych zasad dotyczących wzajemnej relacji pomiędzy odszkodowaniem z ubezpieczenia mienia a świadczeniami otrzymywanymi z innych tytułów przez poszkodowanych. W tym zakresie pomocny będzie w szczególności dorobek orzecznictwa, dotyczący różnych przypadków takiego zbiegu świadczeń. W dalszej kolejności omówiono szczegółowo rodzaje świadczeń wypłacanych powodźianom w związku z powodźią z 2010 r., dokonując zarazem oceny charakteru tych świadczeń i wyciągając wnioski na kanwie kwestii będącej przedmiotem niniejszego artykułu.

2. Zbieg świadczeń z ubezpieczenia mienia oraz świadczeń otrzymywanych przez poszkodowanych ze środków publicznych

2.1. Zasada odszkodowania

Rozstrzygnięcie omawianego zagadnienia sprowadza się w praktyce do odpowiedzi na pytanie, czy świadczenia wypłacane powodźianom ze środków publicznych miały charakter odszkodowawczy, czy też były takiego charakteru pozbawione. Zgodnie bowiem z art. 824¹ § 1 k.c. „*O ile nie umówiono się inaczej, suma pieniężna wypłacona przez ubezpieczyciela z tytułu ubezpieczenia nie może być wyższa od poniesionej szkody*”. Powyższy przepis wyraża główną (choć niemającą charakteru bezwzględnie) zasadę dotyczącą ubezpieczeń gospodarczych, zwaną **zasadą odszkodowania**. Świadczenie zakładu ubezpieczeń może rekompensować tylko taki ubytek majątkowy, który stanowi szkodę⁵. Zasadę ową przedstawia się także jako zasadę restytucji, sprowadzającą się do stwierdzenia, że wskutek wypłaty odszkodowania ubezpieczony nie może się wzbogacić⁶. Podkreśla się m.in., że odszkodowanie ubezpieczeniowe nie może być kumulowane nie tylko ze świadczeniem otrzymanym np. bezpośrednio od sprawcy szkody, ale również z ewentualnymi „korzyściami” ze szkodą związanymi⁷. Reguły te, tożsame zresztą, jeśli chodzi o ich sens⁸, są właściwe również dla ogólnego prawa odszkodowawczego. Prawo ubezpieczeń gospodarczych jest bowiem częścią cywilnego prawa odszkodowawczego, dlatego też zastosowanie mają tutaj takie same zasady⁹.

Co za tym idzie – uznanie, że świadczenie wypłacane powodźianom ma charakter odszkodowawczy implikowałoby wniosek, że odszkodowanie wypłacane przez ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia jest ograniczone wyłącznie do tej części szkody, która nie została naprawiona. Na marginesie należy w tym miejscu zaznaczyć, że ani przepisy ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym

⁴ Szerzej na temat tego i innych aktów prawnych regulujących inne formy pomocy dla powodźian patrz: M. Wałachowska, M. Ziemiak, *Ubezpieczenie od ryzyk katastroficznych w Polsce i na świecie*, (w:) *Ubezpieczenie budynków od ryzyk katastroficznych: aspekty prawno-ekonomiczne*, red. E. Kowalewski, Toruń 2013, s. 109 i n.

⁵ W. Warkało, *Ubezpieczenie utraconych korzyści, ubezpieczenie w wartości nowej, ubezpieczenie w wartości otaksowanej a zasada odszkodowania*, *Studia Ubezpieczeniowe* 1975, t. 2, s. 59.

⁶ Tamże, s. 60.

⁷ M. Śmigiel, *Zasada compensatio lucri cum damno a świadczenia z ubezpieczeń gospodarczych*, *PUG* 2001/4/14, t. 2.

⁸ Przez niektórych jednak rozróżniane – por. M. Kaliński, *Zasada odszkodowania w ubezpieczeniach gospodarczych*, cz.1, *Prawo Asekuracyjne* 2002, nr 1, s. 44.

⁹ W. Warkało, *Odpowiedzialność odszkodowawcza*, Warszawa 1972, s. 85–88.

Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych¹⁰, dotyczące obowiązkowego ubezpieczenia budynków rolniczych, ani też stosowane na rynku wzorce umowne (ogólne warunki ubezpieczeń), dotyczące dobrowolnych ubezpieczeń mienia nie przewidują możliwości otrzymania przez ubezpieczonego poszkodowanego odszkodowania przewyższającego wysokość poniesionej szkody. Jeżeli chodzi o ubezpieczenia dobrowolne, niniejszy artykuł odnosi się do tych ubezpieczeń, w których nie przyjęto zasady odmiennej niż wynikająca z art. 824¹ § 1 k.c.

Nie można jednak sprowadzić rozstrzygnięcia kwestii, której dotyczy niniejszy artykuł, jedynie do odpowiedzi na pytanie o odszkodowawczy lub nieodszkodowawczy charakter zasiłku dla poszkodowanych. Analiza dorobku orzecznictwa wskazuje bowiem na to, iż udzielenie odpowiedzi wymaga również analizy wielu innych czynników. W niniejszym artykule główny nacisk zostanie położony jednak na analizę orzecznictwa Sądu Najwyższego, który wielokrotnie zajmował się zagadnieniami o podobnym charakterze prawnym. Poniżej omówiono najważniejsze rozstrzygnięcia wraz z wyszczególnieniem motywów, którymi kierowały się poszczególne sądy orzekające.

2.2. Uchwała Sądu Najwyższego w sprawie zasiłku pogrzebowego

W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 15 maja 2009 r.¹¹ Sąd Najwyższy stwierdził, że *„Zasiłek pogrzebowy przewidziany w art. 77 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) nie podlega uwzględnieniu przy ustalaniu odszkodowania dochodzonego na podstawie art. 446 § 1 k.c.”*¹².

W uzasadnieniu teje uchwały Sąd Najwyższy rozpatrywał kwestię możliwości stosowania zasady *compensatio lucri cum damno* do kwoty otrzymanego zasiłku pogrzebowego. Na wstępie SN zaznaczył, że mamy do czynienia ze zbiegiem świadczeń przysługujących na różnych podstawach prawnych, należących także do różnych systemów prawa. Uznał również, że **sam brak wyraźnej podstawy prawnej przewidującej zaliczanie otrzymanych tytułem zasiłku kwot na poczet odszkodowania (pomimo faktu, iż w starym stanie prawnym taka podstawa istniała) – choć może być argumentem przemawiającym przeciwko zaliczaniu przysługującego zasiłku pogrzebowego na odszkodowanie należne na podstawie art. 446 § 1 k.c. – nie ma charakteru decydującego.** Stwierdził bowiem, że: *„Konieczne jest w każdym przypadku wyważenie interesów poszkodowanego i osoby zobowiązanej do naprawienia szkody i zastosowanie compensatio lucri cum damno tylko w sytuacji, gdy kumulacja świadczeń mogłaby doprowadzić do nieusprawiedliwionego wzbogacenia poszkodowanego kosztem zobowiązanego do naprawienia szkody”*.

Uzasadniając uchwałę, skład orzekający dokonał analizy dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego zbiegu świadczenia odszkodowawczego ze świadczeniem wypłacanym z innego tytułu.

¹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2013 r. poz. 392.

¹¹ III CZP 140/2008, LexPolonica nr 2032782.

¹² W niniejszym artykule przy omawianiu wyroków sądów użycie kursywy oznacza cytat z uzasadnienia orzeczenia, natomiast użycie czcionki zwykłej oznacza parafrazę wniosków płynących z uzasadnienia. Tekstem pogrubionym zaznaczono fragmenty najważniejsze pod względem merytorycznym, zarówno w cytatach, jak i przy parafrazowaniu (pogrubienie dokonane przez autora).

W uzasadnieniu uchwały wskazano z jednej strony, iż **powszechnie przyjmuje się, że wysokość renty odszkodowawczej obniża się o rentę należną z ubezpieczenia społecznego. Podobnie – zwrot kosztów leczenia należny jest tylko w zakresie niepokrytym z ubezpieczenia zdrowotnego**¹³.

Z drugiej strony Sąd zaznaczył, że „W orzecznictwie Sądu Najwyższego przeważa natomiast stanowisko, że **świadczenia przysługujące od zakładu pracy lub ZUS na podstawie tzw. ustaw wypadkowych nie podlegają zaliczeniu na poczet odszkodowania należnego według prawa cywilnego, choć uważa się je za świadczenia z ubezpieczenia społecznego**”¹⁴. Podobnie SN zaznaczył, że **nie podlegają też zaliczeniu na odszkodowanie należne za wyrządzenie szkody na osobie świadczenia z ubezpieczeń osobowych (od następstw nieszczęśliwych wypadków)**. Jako podstawowe czynniki przemawiające za takim stanowiskiem wymienił, iż świadczenia te „nie mają charakteru odszkodowawczego, przysługują w umówionej, zryczałtowanej kwocie niezależnie od wysokości szkody i tego, czy szkoda w ogóle wystąpiła, ich celem nie jest zwolnienie z długu sprawcy szkody, lecz przysporzenie korzyści poszkodowanemu, składki na ubezpieczenie są płacone przez poszkodowanego lub jego zakład pracy w celu pełniejszego wynagrodzenia szkody na osobie, a nie po to, by złagodzić odpowiedzialność sprawcy”. Zaznaczył też jednocześnie, że świadczenie odszkodowawcze i świadczenie z umowy ubezpieczenia osobowego „nie są wynikiem tego samego zdarzenia, bowiem korzyść jest skutkiem zawarcia umowy ubezpieczenia i zakład ubezpieczeń spełniając umówione świadczenie umarza jedynie swoje własne zobowiązanie wobec uprawnionego”.

Dodatkowo SN uznał, że znaczenie ma również to, „kto finansował składki na ubezpieczenie [społeczne], bowiem fakt, iż finansował je poszkodowany przemawia za kumulacją, a przeciwko kompensacji świadczeń”.

Przytoczone powyżej kryteria Sąd uznał za kluczowe dla rozstrzygnięcia przedstawionego mu problemu. Rozstrzygając zagadnienie będące przedmiotem uchwały, SN przede wszystkim ocenił zatem, czy zachodzi **tożsamość zdarzenia** będącego przyczyną szkody oraz źródłem korzyści z ubezpieczenia społecznego oraz z tytułu odszkodowania oraz rozpatrzył **zagadnienie normalnego związku przyczynowego**. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, „zasilek pogrzebowy przysługuje zawsze, gdy nastąpi śmierć osoby objętej ubezpieczeniem społecznym, niezależnie od przyczyny śmierci, natomiast odszkodowanie z art. 446 § 1 k.c. należy się tylko w razie śmierci wynikającej z czynu niedozwolonego”. W każdym jednak przypadku, w którym mamy do czynienia z odszkodowaniem na podstawie art. 446 § 1 k.c., mamy również do czynienia z prawem do zasiłku pogrzebowego. W opinii SN „**Zachodzi więc tożsamość zdarzenia będącego przyczyną szkody i źródłem korzyści oraz normalny związek przyczynowy między nimi**”.

¹³ Tak np. uchwała SN z 14 stycznia 1977 r., III CZP 58/76, OSNCP 1977/9, poz. 15; orzeczenie z 7 lutego 1962 r., 2 CR 868/61, OSPiKA 1963/2, poz. 38 oraz wyroki: z 4 lipca 2002 r., I CKN 837/2000, LexPolonica nr 376352; z 7 stycznia 2004 r., III CK 181/2002, niepubl.; z 14 października 2004 r., I UK 4/2004, OSNP 2005/19, poz. 306 i z 13 grudnia 2007 r., I CSK 384/2007, OSP 2009/2, poz. 20.

¹⁴ Tak np.: wyroki SN z 21 października 2003 r., I CK 410/2002, LexPolonica nr 390159; z 12 października 1999 r., II UKN 141/99, OSNAPiUS 2001/1, poz. 29; z 11 stycznia 2000 r., II UKN 258/99, OSNAPiUS 2001/9, poz. 318; z 27 sierpnia 1969 r., I PR 224/69, OSNCP 1970/6, poz. 111; z 18 marca 1968 r., II PR 41/68, OSNCP 1968/10, poz. 178; oraz uchwała pełnego składu Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 kwietnia 1965 r., III PO 3/65, OSNCP 1965/12, poz. 198.

Następnie Sąd poczynił bardzo wnikliwe rozważania na temat charakteru zasiłku pogrzebowego, dokonując również analizy ewolucji stanu prawnego i doszedł do konkluzji, że **zasiłek pogrzebowy nie ma charakteru odszkodowawczego**¹⁵. **Kluczowe, zdaniem Sądu, jest oderwanie wysokości zasiłku pogrzebowego od wysokości poniesionych faktycznie kosztów.** Kwota zasiłku ma charakter zryczałtowany. Poniesienie kosztów pogrzebu jest wprawdzie warunkiem koniecznym jego przyznania, jednak nie wpływa na wysokość zasiłku¹⁶. Zasiłek należy się w takiej samej wysokości bez względu na to, czy poniesione koszty pogrzebu były niższe, czy też wyższe od kwoty należnego zasiłku.

Za okoliczność przemawiającą za tym, iż świadczenia z tych dwóch tytułów powinny być kumulowane, a nie podlegać kompensacji, Sąd uznał również fakt, iż „zasiłek pogrzebowy przysługuje z tytułu śmierci osoby objętej ubezpieczeniem społecznym, która płaciła składki na to ubezpieczenie, a więc w pewnym zakresie przyczyniła się do powstania funduszu socjalnego, z którego wypłacany jest zasiłek”.

W dalszej kolejności Sąd zaznaczył, „że instytucja *compensatio lucris cum damno* powinna być stosowana ostrożnie i tylko wówczas, gdy kumulacja świadczeń mogłaby doprowadzić do nieusprawiedliwionego wzbogacenia osoby poszkodowanej”. **Kumulację roszczenia odszkodowawczego z kwotą zasiłku pogrzebowego Sąd Najwyższy uznał za sytuację, w której do takiego nieusprawiedliwionego wzbogacenia nie dochodzi.** Jak stwierdził w uzasadnieniu uchwały: „Jest raczej przeciwnie: za nieusprawiedliwione społecznie uznaje się zaliczanie zasiłku pogrzebowego na poczet odszkodowania z art. 446 § 1 k.c., przy braku przepisu prawa nakazującego kompensację”.

Za kolejny ważny czynnik dla oceny przedmiotowej kwestii SN uznał **brak możliwości kierowania roszczeń regresowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych do sprawcy szkody.** W opinii Sądu okoliczność ta przemawia przeciwko przyjęciu tezy o zaliczeniu zasiłku pogrzebowego na poczet odszkodowania.

Reasumując, w opinii Sądu Najwyższego dla omówionego powyżej rozstrzygnięcia miały znaczenie następujące czynniki:

- 1) fakt, że uprawnienie do obydwu rodzajów świadczeń wynikało z tego samego zdarzenia i pozostawało w normalnym związku przyczynowym z tym zdarzeniem – przemawiał za uznaniem zasady zaliczenia zasiłku na poczet odszkodowania;
- 2) jednakże przeciwko przyjęciu tej zasady przemawiały:
 - a) nieodszkodowawczy charakter zasiłku, który pełni zupełnie inną funkcję;
 - b) fakt pośredniego finansowania zasiłku przez osobę poszkodowaną;
 - c) względy słuszności (nie dochodzi do niesprawiedliwego wzbogacenia);
 - d) brak roszczenia regresowego po stronie ZUS do sprawcy szkody.

Te ostatnie czynniki miały w opinii Sądu charakter decydujący i przemawiały za kumulatywnym potraktowaniem odszkodowania z art. 446 § 1 k.c. oraz zasiłku pogrzebowego.

¹⁵ Najbardziej znamienna w tym kontekście jest następująca argumentacja przytoczona w uzasadnieniu uchwały: „O tym, że w istocie zasiłek pogrzebowy ma charakter pomocy socjalnej, mającej na celu zagwarantowanie szybkiego dostarczenia środków finansowych rodzinie w trudnym dla niej momencie śmierci osoby bliskiej zapewniającej dotychczas jej utrzymanie świadczy to, że odrywa się on faktycznie od poniesionych kosztów pogrzebu, które nie muszą być udokumentowane i należy się zawsze w tej samej wysokości, nawet jeżeli rodzina poniosła z tego tytułu tylko symboliczny wydatek”.

¹⁶ Poza wyjątkową sytuacją dotyczącą wypłaty zasiłku dla innych osób niż członkowie najbliższej rodziny.

2.3. Dobrowolne naprawienie szkody przez sprawcę

Analiza orzeczeń Sądu Najwyższego zapadłych w innych sprawach pozwala jednak w mojej opinii na rozróżnienie, które z czynników wymienionych powyżej mają charakter zasadniczy, a które jedynie walor posiłkowy.

I tak, w wyroku z 13 października 2005 r.¹⁷, Sąd Najwyższy uznał, że „Dobrowolne naprawienie przez osobę trzecią na własny koszt uszkodzonego w wypadku samochodu w zasadzie nie podlega zaliczeniu na poczet odszkodowania należnego w związku z wypadkiem”.

Charakter odszkodowawczy świadczenia osoby trzeciej w postaci naprawienia uszkodzonego samochodu (a zatem przywrócenia do stanu poprzedniego sprzed szkody) był w tej sprawie oczywisty. Sąd Najwyższy uznał jednak, że kluczowe znaczenie (podobnie jak w przypadku sprawy omawianej powyżej) ma to, czy źródłem świadczeń było to samo zdarzenie i czy pozostawały one w normalnym związku przyczynowym z tym zdarzeniem. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, w odniesieniu do dobrowolnych świadczeń osób trzecich, związanych ze szkodą poniesioną przez poszkodowanego: „**Celem takich świadczeń nie jest z reguły zwolnienie osoby odpowiedzialnej od obowiązku naprawienia szkody, lecz nieodpłatne przysporzenie korzyści poszkodowanemu; przy tym bez nabycia roszczenia regresowego wobec osoby odpowiedzialnej. Uzyskana przez poszkodowanego w przypadku takiego świadczenia korzyść nie jest normalnym następstwem zdarzenia, które spowodowało uszczerbek, a zatem nie można przyjąć tożsamości źródła uszczerbku i korzyści**”.

Z powyższego orzeczenia wynika zatem, że podstawowe znaczenie ma kwestia oceny, czy:

- 1) świadczenie spełniane obok świadczenia w postaci odszkodowania ma charakter **odszkodowawczy** czy też **nieodszkodowawczy**;
- 2) świadczenia te są **związane z tym samym zdarzeniem** i pozostają z nim w **normalnym związku przyczynowym**.

Zaznaczyć należy, że w tej sprawie wystąpiła odwrotna sytuacja niż w sprawie omawianej powyżej. Charakter odszkodowawczy świadczenia spełnianego obok odszkodowania pozostawał poza wątpliwością. Brak jednak było w tym przypadku, zdaniem Sądu, normalnego związku przyczynowego pomiędzy obydwojema rodzajami świadczeń a zdarzeniem. W związku z tym należy uznać, że każdy z powyżej wymienionych dwóch czynników ma charakter warunku koniecznego, przy czym żaden z nich nie jest warunkiem wystarczającym, przemawiającym za zasadą kompensacji. Obydwa z powyższych czynników mają zatem znaczenie kluczowe dla oceny rozpatrywanej w niniejszym artykule kwestii.

2.4. Świadczenia wypłacane w związku z wypadkiem przy pracy

Podobnie, w wyrokach dotyczących świadczeń związanych z wypadkiem przy pracy¹⁸ Sąd Najwyższy zdaje się uznawać, iż **głównym czynnikiem przemawiającym przeciwko mechanicznemu zaliczeniu otrzymanego świadczenia na poczet roszczeń odszkodowawczych osoby poszkodowanej jest nieodszkodowawczy charakter takiego świadczenia**. I tak, w wyroku z 11 stycznia 2000 r.¹⁹, Sąd stwierdza, że wypłacona kwota świadczenia „*była uzależniona od procentowo ustalonego, trwałego*

¹⁷ I CK 185/2005, LexPolonica nr 396965.

¹⁸ Patrz wyroki przywołane w przypisie nr 14.

¹⁹ II UKN 258/99, LexPolonica nr 350998.

lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, kwotowo określona stosownymi przepisami wykonawczymi i niezależna od wysokości zarobków powódki". Zaznaczyć przy tym należy, że właściwie wszystkie z powołanych powyżej orzeczeń dotyczą roszczeń „odszkodowawczych” o zapłatę zadośćuczynienia. Z uwagi na nieodszkodowawczy charakter zadośćuczynienia i zupełnie odmienne zasady wyznaczania jego wysokości niż zasady dotyczące określania kwoty odszkodowania *sensu stricto*, wyroki te nie mogą stanowić właściwie ważącego argumentu w rozstrzygnięciu kwestii kumulacji bądź kompensacji świadczenia odszkodowawczego i świadczenia w postaci zasiłku celowego związanego ze szkodą, która wystąpiła wskutek powodzi. **Podobnie – o nieodszkodowawczym charakterze świadczenia można mówić w przypadku świadczeń z umowy ubezpieczenia osobowego** (zapłata umówionej sumy pieniężnej).

2.5. Świadczenia wypłacane w ramach systemu ubezpieczeń społecznych w przypadku szkody na osobie lub niezdolności do pracy

Analiza orzeczeń Sądu Najwyższego zapadłych na kanwie zbiegu roszczeń o rentę odszkodowawczą i odszkodowanie za szkodę na osobę z uprawnieniami do świadczeń z ubezpieczenia społecznego²⁰ skłania do wyciągnięcia wniosku, że pozostałe czynniki, poza dwoma wymienionymi powyżej, to jest:

- a) fakt pośredniego finansowania świadczenia przez osobę poszkodowaną,
 - b) względy słuszności,
 - c) brak roszczenia regresowego po stronie ZUS do sprawcy szkody
- nie mają charakteru decydującego, a jedynie pomocniczy dla rozstrzygnięcia przedmiotowej kwestii.

Nie rodzi właściwie żadnych wątpliwości fakt, że we wszystkich tego rodzaju sprawach świadczenie wypłacane z ubezpieczenia społecznego ma **charakter odszkodowawczy**. Jest tak pomimo to, iż nie zawsze wysokość tych świadczeń (co dotyczy w szczególności rent) jest uzależniona od wysokości poniesionej szkody. Poza wątpliwością pozostaje jednak sam **cel świadczenia, które ma za zadanie (przynajmniej częściową) kompensację poniesionego uszczerbku w majątku** – poprzez zapewnienie źródła stałego dochodu bądź sfinansowanie kosztów leczenia. Nie ulega też wątpliwości, że cywilnoprawne świadczenie odszkodowawcze i świadczenie z ubezpieczenia społecznego **wynikają z tego samego zdarzenia i pozostają z nim w normalnym związku przyczynowym**.

Wymaga jednak w tym miejscu podkreślenia, że na kanwie orzeczeń dotyczących zbiegu uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego z uprawnieniem do renty lub odszkodowania za szkodę na osobie:

- 1) przeciwko wnioskowi o zaliczeniu świadczeń z ubezpieczenia społecznego na poczet odszkodowania **nie przemawia okoliczność, że składki na ubezpieczenie społeczne są finansowane przez poszkodowanego**. Jedyne na marginesie należy zaznaczyć, że fakt finansowania przez poszkodowanego świadczeń wypłacanych mu z ubezpieczenia społecznego jest w tym przypadku zdecydowanie bardziej wyraźny i jednoznaczny niż fakt finansowania przez niego świadczeń należnych w ramach systemu pomocy społecznej;
- 2) przeciwko temu wnioskowi nie przemawia również fakt, iż ZUS nie ma roszczenia regresowego do podmiotu odpowiedzialnego za szkodę.

²⁰ Patrz wyroki przywołane w przypisie nr 13 oraz m.in. np. wyrok SN z 11 września 1998 r., II UKN195/98, OSNAPiUS 1999/18, poz. 588.

Jest to zatem potwierdzenie, że powyższe argumenty mogą mieć jedynie charakter pomocniczy. Zresztą – z prawnego punktu widzenia, rozpatrując kwestię na gruncie cywilistycznym – są to *de facto* argumenty „miękkie”, w przeciwieństwie do kwestii odszkodowawczego czy też nieodszkodowawczego charakteru świadczenia oraz zagadnienia normalnego związku przyczynowego.

Jeżeli chodzi o poruszoną przez SN kwestię oceny, czy doszło do nieusprawiedliwionego wzbogacenia osoby poszkodowanej, to – moim zdaniem – **jest ona *de facto* pochodną oceny charakteru świadczenia przysługującego niezależnie od świadczenia w postaci odszkodowania**. Jeżeli takie świadczenie ma charakter odszkodowawczy i jego głównym celem jest kompensacja uszczerbku majątkowego doznanego przez poszkodowanego – kumulacja takich dwóch świadczeń prowadziłaby do bezpodstawnego i nieusprawiedliwionego wzbogacenia. Z kolei, jeżeli takie świadczenie nie ma na celu wyrównania uszczerbku majątkowego, lecz doraźną pomoc w trudnej sytuacji – uprawniona jest kumulacja świadczeń. Ze wszystkich przywołanych powyżej orzeczeń Sądu Najwyższego wnioszek ten wynika w sposób pośredni, aczkolwiek wyraźny.

3. Charakter świadczeń wypłacanych powodzianom a kompensacja/kumulacja z odszkodowaniem z ubezpieczenia

Reasumując powyższe rozważania, kluczowymi czynnikami, które należy brać pod uwagę przy ocenie kwestii stanowiącej przedmiot niniejszego artykułu, jest ocena czy:

- 1) świadczenie spełniane obok odszkodowania ma charakter odszkodowawczy, czy też nieodszkodowawczy;
- 2) czy oba świadczenia są związane z tym samym zdarzeniem i pozostają z nim w normalnym związku przyczynowym;
- 3) czy ewentualna kumulacja świadczeń doprowadziłaby do niesprawiedliwego wzbogacenia poszkodowanego (co jest *de facto* związane z odszkodowawczym lub nieodszkodowawczym charakterem świadczenia).

Mając powyższe na względzie, należy przystąpić do oceny świadczenia w postaci zasiłku celowego wypłacanego poszkodowanym na skutek powodzi.

Jak już wspomniano na wstępie, w początkowym okresie świadczenia dla powodzian były wypłacane formalnie na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej. Miały one charakter **zasiłku celowego**. Podstawę prawną wypłaty świadczenia stanowił art. 40 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym:

„1. Zasiłek celowy może być przyznany również osobie albo rodzinie, które poniosły straty w wyniku zdarzenia losowego.

2. Zasiłek celowy może być przyznany także osobie albo rodzinie, które poniosły straty w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej.

3. Zasiłek celowy, o którym mowa w ust. 1 i 2, może być przyznany niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi”.

Zasady dotyczące wypłacania zasiłków celowych w związku z powodzią zostały określone w pismach Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Tomasza Siemoniaka z 30 kwietnia 2010 r. (BUSKŻ 5941-3-1/10) oraz z 24 września 2010 r. (BUSKŻ-III-5941-46/10) kierowanych do wojewodów.

Zgodnie z pismem z 30 kwietnia 2010 r. zasiłki celowe dla powodzian miały być wypłacane według następujących zasad:

- 1) pomoc przysługuje osobom i rodzinom, które poniosły straty dotyczące ich gospodarstw domowych i znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji, w której dostępne środki nie pozwalały na zaspokojenie ich niezbędnych potrzeb życiowych;

- 2) wysokość zasiłku jest określana w oparciu o informacje uzyskane na podstawie wywiadu środowiskowego;
- 3) przy określaniu wysokości zasiłku bierze się pod uwagę następujące czynniki:
 - a) możliwość funkcjonowania we własnym mieszkaniu (czy może stanowić schronienie dla poszkodowanych, czy nie stwarza dodatkowego zagrożenia na skutek uszkodzeń, czy konieczne jest zapewnienie innego schronienia w okresie przejściowym);
 - b) prace, które trzeba pilnie wykonać lub zakupy, jakich trzeba pilnie dokonać, by móc zaspokajać niezbędne potrzeby bytowe;
 - c) rzeczywiste straty w gospodarstwie domowym (podstawowy sprzęt gospodarstwa domowego, żywność i dostęp do wody pitnej itp.);
 - d) czy w poszkodowanych rodzinach dzieci będą mogły podjąć lub kontynuować naukę;
 - e) czy jest możliwość zapewnienia opieki medycznej i zakupu leków dla poszkodowanych, w tym zwłaszcza nieobjętych ubezpieczeniem.
- 4) kwota zasiłku dla rodzin najbardziej poszkodowanych nie może przekroczyć 6000 zł. Natomiast w piśmie z 24 września 2010 r. przyjęto już inne zasady wypłaty zasiłków celowych dla powodziarzy. Zostały one ujęte w sposób następujący:
 - 1) do zasiłku są uprawnieni:
 - a) właściciele budynków mieszkalnych i lokali mieszkalnych,
 - b) osoby, którym przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego,
 - c) osoby, którym przysługuje spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego;
 - 2) zasiłek nie przysługuje, jeżeli zniszczeniu uległ budynek, który nie był kwalifikowany jako budynek mieszkalny (w szczególności budynek gospodarczy, domek rekreacyjny oraz letniskowy);
 - 3) warunkiem koniecznym wypłaty zasiłku jest stwierdzenie, że w zniszczonym budynku lub lokalu mieszkalnym było prowadzone gospodarstwo domowe;
 - 4) wysokość przyznanej pomocy zależała od powierzchni zniszczonego lokalu lub budynku. Jej maksymalna wartość wynosiła 20 000 zł, 100 000 zł lub 300 000 zł. Określono też równocześnie, że:
 - a) zasiłek celowy był przyznawany po oszacowaniu szkód przez osobę posiadającą uprawnienia zawodowe do szacowania nieruchomości;
 - b) zasiłek był należny pod warunkiem przedstawienia faktur lub rachunków potwierdzających poniesienie wydatków na remont bądź odbudowę z kwoty zasiłku. Jeśli wydatki nie zostały w ten sposób rozliczone lub też, gdy przyznane środki były wydatkowane w sposób niezgodny z celem, na jaki zostały udzielone, powinien nastąpić ich zwrot na zasadach określonych w ustawie z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Wątpliwości jednak może budzić sformułowanie przez MSWiA w piśmie z 24 września 2010 r. wytycznych w przedmiotowej treści w kontekście art. 3 i 4 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którymi:

„Art. 3.1. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

2. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie sytuacjom, o których mowa w art. 2 ust. 1, przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

3. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy.

4. Potrzeby osób i rodzin korzystających z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i mieszczą się w możliwościach pomocy społecznej.

Art. 4. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej”.

Użyte w art. 40 ust. 3 ustawy określenie, że zasiłek może zostać przyznany niezależnie od dochodu nie może stanowić *lex specialis* wobec ww. przepisów, uzasadniającego przyznanie takiego zasiłku w absolutnie każdej sytuacji²¹. Przyznanie zasiłku powinno być bowiem poprzedzone oceną, czy zostały spełnione warunki określone w ogólnych przepisach ustawy o pomocy społecznej. Tymczasem, w piśmie z 24 września 2010 r. określono warunki przyznania pomocy abstrahujące od badania kryteriów określonych w art. 3 i 4 ustawy. W szczególności, nie badano sytuacji osób poszkodowanych ani tego, czy są one uprawnione do odszkodowania z innych źródeł. **W związku z powyższym pomoc przyznawana w oparciu o wytyczne zawarte w tym piśmie nie stanowiła *de facto* realizacji zadań ustawowych administracji publicznej określonych w tejże ustawie²². Dlatego z samego faktu, iż formalną (choć błędnie zastosowaną) podstawą prawną do przyznania pomocy była ustawa o pomocy społecznej nie należy wyciągać wniosku o nieodszkodowawczym charakterze zasiłku²³.**

Dopiero w późniejszym okresie²⁴ świadczenia dla powodźian były wypłacane na podstawie przepisów ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi²⁵. Zgodnie z art. 5 ust. 6 tej ustawy:

„Zasiłek jest wypłacany przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), o którym mowa w ust. 3, niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 2 dni od dnia wydania decyzji w sprawie przyznania zasiłku, w wysokości:

²¹ Teza ta znajduje potwierdzenie w licznych wyrokach Wojewódzkich Sądów Administracyjnych oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego, które podtrzymywały decyzje dotyczące odmowy przyznania zasiłku z uwagi na niespełnienie kryteriów ogólnych przyznawania świadczeń, określonych w ustawie o pomocy społecznej. Szerzej na ten temat patrz: M. Wałachowska, M. Ziemiak, op. cit., s. 116 i n. Wypada jednak zaznaczyć, że sądy administracyjne konsekwentnie stały na stanowisku, iż zasiłki dla powodźian nie mają charakteru odszkodowawczego – nawet jeśli ich wysokość związana jest z wysokością poniesionej szkody.

²² W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, że ww. zasady przyznawania pomocy jako niezgodne z ustawą były przedmiotem zastrzeżeń Najwyższej Izby Kontroli – patrz raport NIK dostępny pod adresem doc.rmf.pl/rmf_fm/store/raport_NIK.doc, w którym NIK stwierdza, że: „wytyczne Ministra, przekazywane przez wojewodów organom gmin, nie powinny wprowadzać regulacji zastrzeżonych do ustalania przepisami prawa powszechnie obowiązującego.” (s. 8 raportu) oraz „Ustalenie wytycznymi Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zakresu, trybu i warunków najpowszechniejszych form pomocy, tj. zasiłków celowych na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych powodźian oraz na usunięcie szkód w uszkodzonych lub zniszczonych przez powódź budynkach i lokalach mieszkalnych, nie znajdowało uzasadnienia w obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej systemie źródeł prawa.” (s. 24 raportu).

²³ Na fakt, iż nie można przyjmować takiego wnioskowania w sposób automatyczny zwraca również uwagę M. Kaliński, (w:) *System Prawa Prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Warszawa 2009, s. 165.

²⁴ To jest po dniu 18 listopada 2011 r., czyli dniu wejścia życie ustawy, o której mowa w tym zdaniu. Ustawa ta wprowadziła *de facto* rozwiązania szczególne dotyczące zasiłków dla powodźian, określając wprost wysokość tego zasiłku, przez co opisane powyżej wytyczne straciły swą aktualność.

²⁵ Chodzi o ustawę z dnia 16 września 2011 r. Art. 5 tejże ustawy, określając krąg świadczeniobiorców odwoływał się do przepisów ustawy o pomocy społecznej, co przemawia za uznaniem, że *de facto* świadczenie miało charakter zasiłku celowego, o którym mowa w ustawie o pomocy społecznej.

1) równej wartości szkody według oświadczenia, o którym mowa w ust. 5, jeżeli nie przekracza 2 tys. zł;

2) 2 tys. zł, jeżeli wartość szkody według oświadczenia, o którym mowa w ust. 5, jest równa bądź wyższa niż 2 tys. zł”.

Jak już wspomniano, kluczową kwestią pozostaje, czy zasiłek ten ma charakter odszkodowania, czy też jest takiego waloru pozbawiony. Ponadto, zasadnicze znaczenie ma też przywołana wyżej kwestia, czy uprawnienie do zasiłku oraz do odszkodowania pozostaje w normalnym związku przyczynowym z tym samym zdarzeniem.

Z pewnością charakteru odszkodowawczego nie miał zasiłek w kwocie do 6000 zł, przyznawany na podstawie wytycznych zawartych w piśmie z 30 kwietnia 2010 r., nie był bowiem uzależniony od wysokości poniesionej szkody. Ponadto zasiłki przyznawane na podstawie wytycznych, zawartych w piśmie z 24 września 2010 r., nie były zmniejszane o kwotę przyznanego zasiłku w wysokości do 6000 zł.

Zupełnie inaczej przedstawia się kwestia drugiego zasiłku, o którym mowa w piśmie z 24 września 2010 r. Przede wszystkim **jego wysokość jest ściśle pochodną wysokości poniesionej szkody.** Z jednej strony jest ona bowiem szacowana przez osobę posiadającą uprawnienia zawodowe do szacowania nieruchomości. Z drugiej strony uprawniony do zasiłku musi udokumentować fakt poniesienia wydatków na te cele, na które zasiłek został przyznany. W braku takiego udokumentowania zasiłek podlega zwrotowi. W szczególności konieczność przedstawienia rachunków i faktur za remont bądź odbudowę budynku lub lokalu świadczy o tym, że wysokość zasiłku odpowiada wysokości poniesionej szkody w ujęciu cywilistycznym. Następuje bowiem przywrócenie do stanu poprzedniego przy wykorzystaniu przyznanego środków. Jest to zasadnicza różnica w porównaniu np. z zasiłkiem pogrzebowym, w przypadku którego (co do zasady) fakt i wysokość kosztów poniesionych w związku z pogrzebem nie jest właściwie badana. Bez wątpienia zatem **celem tego zasiłku jest kompensacja poniesionej szkody.** Przyjęte w wytycznych zasady przyznawania zasiłku oparte są wyraźnie na założeniu, że wypłata zasiłku nie powinna prowadzić do wzbogacenia poszkodowanego. **Przemawia to w sposób wyraźny za odszkodowawczym charakterem zasiłku celowego.**

Podobnie sprawa przedstawia się, jeżeli chodzi o zasiłek przyznawany na podstawie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi. Pomimo ograniczenia kwotowego (2000 zł), jego wysokość również jest pochodną wysokości poniesionej szkody. Choć brak jest przepisu obligującego poszkodowanego do udokumentowania wysokości tej szkody, to ustawa przyznała uprawnionym organom możliwość weryfikowania czy szkoda faktycznie została poniesiona²⁶.

Nie może przemawiać przeciwko uznaniu odszkodowawczego charakteru zasiłku celowego fakt, iż podlegał on określonym powyżej ograniczeniom kwotowym²⁷. Należy wskazać w tym miejscu, że chociażby na gruncie ubezpieczeń majątkowych mamy do czynienia z ograniczeniem odpowiedzialności ubezpieczyciela do górnej granicy w postaci sumy ubezpieczenia (art. 824 k.c.), które to ograniczenie

²⁶ Art. 5 ust. 7 ustawy: „Organ wypłacający zasiłek po jego wypłacie dokonuje weryfikacji prawdziwości danych zawartych we wniosku, o którym mowa w ust. 3. Jeżeli w wyniku weryfikacji ustalono, że rodzina lub osoba samotnie gospodarująca, w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, która otrzymała zasiłek, nie poniosła szkody w wyniku wystąpienia powodzi, organ wypłacający zasiłek wydaje decyzję o jego zwrocie, określając termin jego zwrotu nie krótszy niż 7 dni. Do zwrotu zasiłku stosuje się przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie egzekucji obowiązków o charakterze pieniężnym”.

²⁷ Stanowisko, zgodnie z którym fakt, iż zasiłek celowy podlega wskazanym powyżej ograniczeniom kwotowym przemawia przeciwko uznaniu odszkodowawczego charakteru tego zasiłku,

nie pozbawia jednak świadczenia zakładu ubezpieczeń charakteru odszkodowawczego. To właśnie uzależnienie wysokości spełnianego świadczenia od wysokości poniesionej szkody determinuje odszkodowawczy charakter tego świadczenia.

Jeżeli natomiast chodzi o rozstrzygnięcie, czy świadczenie z pomocy społecznej oraz świadczenie zakładu ubezpieczeń są związane z tym samym zdarzeniem i pozostają z nim w normalnym związku przyczynowym – należy na to pytanie odpowiedzieć twierdząco. W obydwu bowiem przypadkach mamy niewątpliwie do czynienia z tym samym zdarzeniem losowym, które powoduje szkodę w majątku osoby uprawnionej. W obydwu przypadkach powstaje też w związku z tym uprawnienie poszkodowanego, które pozostaje w normalnym związku przyczynowym z zajściem tego zdarzenia.

Ze względów omówionych już powyżej, moim zdaniem, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia omawianego zagadnienia fakt finansowania (pośredniego) składek na świadczenia z pomocy społecznej przez osoby poszkodowane oraz brak ewentualnego roszczenia regresowego po stronie podmiotu wypłacającego zasiłek do zakładu ubezpieczeń.

Wreszcie oceny wymaga, czy kumulacja świadczeń z pomocy społecznej oraz z ubezpieczenia majątkowego doprowadziłaby do nieusprawiedliwionego wzbogacenia poszkodowanego, co przemawiałoby przeciwko kumulacji tych świadczeń. Na to pytanie należy odpowiedzieć twierdząco. **Z uwagi na odszkodowawczy charakter obydwu świadczeń, powiązanie ich z jednym i tym samym zdarzeniem, a także wysokie kwoty zasiłku celowego, wynoszącego nawet do 300 000 zł, otrzymanie przez poszkodowanego takiego podwójnego odszkodowania niewątpliwie nie znajduje żadnego aksjologicznego uzasadnienia.** Wystąpienie klęski żywiołowej nie może doprowadzić do bezpodstawnego uzyskania korzyści majątkowej, która w wielu przypadkach może polepszyć sytuację majątkową osób poszkodowanych w porównaniu do stanu sprzed wystąpienia szkody. Jest tak tym bardziej, że na wypłaty z pomocy społecznej składa się *de facto* całe społeczeństwo.

4. Wnioski

Mając na uwadze powyższe rozważania, w mojej opinii kwota zasiłku celowego przyznawana na podstawie powołanego wyżej pisma z 30 kwietnia 2010 r. (BUSKŻ 5941-3-1/10) **nie podlega** zaliczeniu na poczet odszkodowania należnego z umowy ubezpieczenia, natomiast kwota zasiłku celowego przyznawana na podstawie pisma z 24 września 2010 r. (BUSKŻ-III-5941-46/10) oraz ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi **podlega** zaliczeniu na poczet odszkodowania należnego z umowy ubezpieczenia.

Na zakończenie należy wspomnieć, że administracja państwowa stała na stanowisku, zgodnie z którym świadczenie w postaci zasiłku celowego oraz odszkodowanie z umowy ubezpieczenia powinno podlegać kumulacji²⁸. Jednak opinia ta nie może stanowić „*lex specialis*” wobec obowiązujących przepisów prawa ani też wiążącego źródła jego wykładni. Podobne stanowisko jak organy administracji państwowej zajął Rzecznik

reprezentuje Rzecznik Ubezpieczonych – patrz: Stanowisko Rzecznika Ubezpieczonych przedstawione w piśmie z 11 maja 2011 r. (RU/149/CO/11), dostępne pod adresem internetowym: http://pomoc-arbiter.pl/images/Odpowied_Rzecznika_Ubezpieczonych.pdf; analogicznie C. Orłowski (główny specjalista w Biurze Rzecznika Ubezpieczonych), *Zasiłek celowy i jego wpływ na wysokość odszkodowania przyznanego z ubezpieczenia majątkowego*, Monitor Ubezpieczeniowy nr 51 (grudzień 2012 r.), s. 23–27.

²⁸ Patrz np. wypowiedź premiera Donalda Tuska: „*Nie może być kary dla tego, co się ubezpieczył, ale nie może zostać bez pomocy ten, kto nie jest ubezpieczony. Pomoc jest niezbędna dla*

Ubezpieczonych²⁹. Podejście takie jest zrozumiałe z uwagi na funkcję pełnioną przez Rzecznika, która sprawia, że niejako „z urzędu” jest on zobowiązany do przedstawiania stanowiska jak najbardziej korzystnego dla osób ubezpieczonych.

Z kolei za odszkodowawczym charakterem zasiłku celowego (jeśli jego wysokość jest pochodną wysokości poniesionej szkody), implikującym konieczność odliczania go od kwoty odszkodowania należnego z umowy ubezpieczenia, wypowiadają się przedstawiciele doktryny³⁰.

Co znamienne, zakłady ubezpieczeń w przeważającej części, pomimo faktu, że początkowo dokonywały potrącenia kwoty zasiłków dla powodzian z wypłacanych odszkodowań, wycofały się z takiej praktyki pod wpływem nagonki medialnej³¹. Względy wizerunkowe przeważały zatem nad kwestiami prawnymi oraz interesem finansowym ubezpieczycieli. Prawdopodobnie z powyższych powodów stosunkowo niewiele spraw, w których pojawiał się omawiany tutaj problem prawny, znalazło swój finał w sądach. W związku z tym wątpliwe wydaje się, aby sprawą zajął się Sąd Najwyższy. Niemniej jednak problem pozostaje aktualny w kontekście ewentualnych przyszłych klęsk żywiołowych i świadczeń przyznawanych z tego tytułu ze środków publicznych poszkodowanym, którzy jednocześnie są uprawnieni do odszkodowania z umowy ubezpieczenia. ■

Benefits for Flood Victims and Compensation under Property Insurance Contracts - Compensation or Accumulation

This article contains an evaluation of the question whether the payment of benefits from public funds to people whose property has been damaged or destroyed during the flood should be considered in the payment of compensation under property insurance - by reducing the amount of the insurance compensation obtained by the victim by the amount of allowance. The author analyses the Supreme Court's judicature concerning the confluence of compensation (including insurance) with other benefits, presenting the view that the resolution of this issue comes down to the evaluation of the nature of the allowance. If the amount of benefit depends on the volume of the damage suffered, it weighs in favour of the compensatory nature of the benefit. This circumstance, however, together with the fact that both benefits (namely compensation under the insurance contract and benefit for flood victims) have the same source (i.e. flood) weighs in favour of the view that the benefit ought to be included in the compensation under an insurance contract - namely reduce the amount of compensation paid out by an insurer (compensation). The opposite conclusion would lead to the conflict with the principle of fairness of victims enriching themselves due to a loss.

Keywords: benefit for flood victims and property insurance, compensation/accumulation of indemnity under insurance and other benefits.

tych, którzy np. stracili dom, ale ten, kto był ubezpieczony, ma ten bonus, ma te swoje dodatkowe pieniądze”, za: <http://www.polityka.pl/rynek/gospodarka/1506216,1,rynek-ubezpieczen-mieszkan-i-domow.read#ixzz1nr244DIz>

²⁹ Patrz źródła wskazane w przypisie nr 27.

³⁰ M. Orlicki, *O zaliczaniu świadczeń wypłacanych ze środków publicznych na rzecz ofiar powodzi na poczet odszkodowań z ubezpieczeń majątkowych*, (w:) *Ubezpieczenia gospodarcze. Wybrane zagadnienia prawne*, red. B. Gnela, Warszawa 2011, s. 165 i n.; M. Wałachowska, M. Ziemiak, op. cit., s. 120–121.

³¹ Patrz np. oświadczenie pod adresem internetowym: https://www.hdi-asekuracja.pl/news/decyzja_korzystna_dla_powodzian/